

Stručni rad

LAGANO ŠTIVO

**Irena Rednjak, prof. razredne nastave
OŠ Livada Velenje**

Sažetak

Pismenost je sposobnost čitanja, pisanja i razumijevanja poruka. To je vrlo važno za pojedinca, jer nas informacije okružuju na svakom koraku. Počinjemo je razvijati u ranoj dobi, a sustavnije tu sposobnost djeca počinju stjecati ulaskom u školu. Čitalačka pismenost zahtijeva zadovoljavajuće razvijene vještine čitanja i pisanja. No, najviše problema s tim imaju učenici s posebnim potrebama i stranci. Bitno je da im, osim ostalih prilagodbi, nudimo i prilagođeni materijal koji nazivamo „LAGANO ŠTIVO“. To uključuje knjige i novine, koje je lakše čitati jer su napisane prema određenim pravilima. Tako formirane informacije mogu biti čitljive, razumljive i stoga korisne, što je bit svakog učenja. U ovom članku predstaviti ću što je „lagano štivo“, po kojim pravilima ga osmišljavamo i kako sam to znanje koristila u 1. razredu za čitanje bajki.

Ključne riječi: čitalačka pismenost, prilagodbe, lagano štivo

1. PISMENOST

Biti pismen znači biti sposoban koristiti usmene i pismene dogovorene sustave simbola koji su važni za primanje, razumijevanje, stvaranje i korištenje tekstova u svakodnevnom životu. To je cjeloživotni proces koji počinje u obiteljskom okruženju kada pojedinac stječe sposobnost govora i slušanja. Nastavlja se tijekom školskog razdoblja, kada dijete prvo stječe osnovne vještine pisanja i čitanja, a kasnije razvija funkcionalnu pismenost i sposobnost učenja čitanjem. U Deklaraciji o pravu europskih građana na pismenost (2016.) stoji: „Svaki građanin Europe ima pravo na pismenost. Države članice EU-a trebale bi osigurati da građani svih dobi, bez obzira na društvenu klasu, vjeru, etiku i spol, imaju pristup potrebnim izvorima informacija i mogućnostima da postanu toliko pismeni da mogu učinkovito razumjeti i koristiti komunikaciju u tiskanim ili digitalnim medijima. „Biti pismen znači da pojedinac koristi vještine čitanja i pisanja u svakodnevnim situacijama [1].

2. DEFINICIJA LAGANOG ŠTIVA

„Lagano štivo je proces i metoda komunikacije koja treba poticati razvoj pismenosti te socijalno-psihološku integraciju osobe s teškoćama čitanja i pisanja u okolinu. Komunikacija je prilagođena tako da se određeni sadržaj komunicira na čitljiv i razumljiv način. Tekstovi se pripremaju nizom postupaka prema specifičnim tehničkim / materijalnim i projektantskim zakonima i određenim kriterijima. Oni su usmjereni na prenošenje informacija osobama lišenim čitalačke pismenosti na čitljiv i razumljiv način. Cilj metode i procesa je učiniti informacije lakim za čitanje i razumijevanje, te dostupnim i korisnim. Lako se čitaju tekstovi i snimke zaštićeni autorskim pravima ili prilagođeni, kao što su riječi, simboli, ilustracije te audio i video zapisi. Lagano štivo ovisi o nekoliko čimbenika, ne samo o prilagođavanju postojećih informacija, već i o stvaranju informacija u lakše čitljivom i razumljivom obliku.“Ova je definicija djelo projekta »Lagano štivo« [2].

1.1 KOME JE NAMIJENJENO LAGANO ŠTIVO

Namijenjeno je osobama s posebnim potrebama i osobama s ograničenim jezičnim znanjem. Neki koriste metodu laganog štiva samo ograničeno vrijeme, a slabijim čitateljima potrebna je cijeli život.

Djeca i lagano štivo

Početna pismenost naglašava ovladavanje tehnikama čitanja i pisanja. Važno je da je gradivo prilagođeno djetetovoj dobi i sposobnosti razumijevanja pročitano teksta.

Dječja književnost ima dječji vokabular, teme, motive i dužinu teksta. Slikovnice ne spadaju u to štivo. Kod učenika s posebnim potrebama pojedine faze razvoja čitanja se produžuju ili usporavaju. Djeci i adolescentima u nepovoljnom jezičnom položaju nudimo čitanje tekstova koji spadaju u jednu skupinu nižu od njihove kronološke dobi. [3]

Imigranti i lagano štivo

Imigranti će možda morati samo privremeno čitati. Čak 75 milijuna Europljana ima poteškoća s čitanjem i razumijevanjem pročitano. Uz odgovarajuće programe i projekte opismenjavanja, postotak ljudi koji imaju poteškoća s čitanjem i razumijevanjem napisanih poruka bio bi uvelike smanjen. [3]

2. OZNAKA ZA LAGANO ŠTIVO

- Europska oznaka za lagano štivo

- Slovenski znak za lagano štivo

Material, pripremljen po metodi laganog štiva, označen je znakom za lagano štivo štivo. Boja znaka je posebna ljubičasta. Znak mora biti veličine najmanje 1 centimetar. Korištenje znaka je besplatno. [3]

2.1. PRAVILA ČITANJA

Prilikom pripreme gradiva metodom laganog štiva, moramo se pridržavati pravila koja diktira ova metoda. Uzela sam ih iz materijala "jednostavnije za čitanje, savjeti za lako čitanje na slovenskom, pravila", Dragice Harami. (2019.)

Font

Lagano štivo možemo pisati na računalu. Biramo font bez repova: Arial, Levenim MT, Verdana. Obično biramo samo jedno pismo koje potom koristimo u cijelom tekstu. Veličina fonta treba biti 14 točaka.

Primjer: Ova priča napisana je veličinom fonta 14 i lakša je za čitanje. Ova rečenica je napisana veličinom fonta 12 i teže je za čitanje.

Prilikom pisanja koristimo mala slova, jer su mnogo lakša za čitanje, a istovremeno možemo odmah vidjeti i velika slova. Ako koristimo velika slova, to je kao da koristimo sama velika slova. Stoga pišemo samo velika slova ili važne stvari velikim slovima ili kada naši čitatelji još ne znaju mala slova.

Primjer: VELIKA SLOVA SU TEŽE ČITLJIVA, STOGA NEKA REČENICE BUDU STVARNO KRATKE.

Između slova mora biti dovoljno velik razmak za najmanje pola točke.

Primjer: Ovo je dovoljno velik razmak između slova. O v a j j e r a z m a k p r e v e l i k. Ovaj razmak je premalen.

Razmak između riječi također mora biti dovoljno velik. Koristite uspravan običan font bez sjena, vanjskih rubova ili podcrtanih fontova.

Primjer: *Ležeći font je težak za čitanje. Isto tako podcrtan font je težak za čitanje.* Font sa sjenama je težak za čitanje. I ružičasta boja se slabo vidi [4].

Riječi

Prilikom pisanja ne koristimo strane riječi jer ih često ne razumijemo. Biramo lagane riječi koje dobro poznajemo. Ako nešto spomenemo nekoliko puta, za to koristimo istu riječ. Skraćenice se koriste samo kada su stvarno potrebne. Riječi se ne smiju skraćivati (npr. itd.), već pisati cijelim riječima. Zamjenice također treba koristiti s oprezom jer je ponekad teško razumjeti koga ili što je zamjenica zamijenila. Ne koristimo se djetinjastim govorom. Izbjegujemo umanjnice. Radi lakšeg čitanja dopuštena je uporaba kolokvijalnih riječi (primjer: neki – oni tamo) [4].

Priče i rečenice

Ako se priča sastoji od nekoliko rečenica, onda svaku rečenicu pišemo u svom redu. Rečenice trebaju biti kratke. Ne dijelimo riječi na kraju retka. Izbjegavamo prisposode. Ljudima se obraćamo izravno, oslovljavamo ih sa VI. Za lagano štivo, razumljivije su potvrdne rečenice. Pri pisanju koristimo kreativan način. Primjer: Ivana je pospremila sobu. Soba je bila uredna – uporaba pasiva, koji je teže razumljiv [4].

Brojevi

Mali brojevi su lakši, brojevi do 10 mogu se napisati riječju ili brojem. Veliki brojevi su teži pa ih zaokružujemo. Postoci su također teži, pa radije koristimo opis.

Primjer: Cijene hrane su porasle za 50%. Cijene hrane porasle su za polovicu [4].

Tekstovi

Tekst bi trebao biti kratak, jer se svi boje dugog. Ako je tekst duži, podijelite ga na nekoliko dijelova. Naslov bi trebao objasniti o čemu je sadržaj teksta. Poručujemo samo ono što je važno. Važne informacije stavljamo na početak teksta i koristimo podebljani font. Važne informacije se ponavljaju mnogo puta, teže riječi se objašnjavaju mnogo puta. Pripovijedamo redom, a misli i riječi nabrajamo stavljajući svaku u svoj red. Tekst treba biti poravnat lijevo. Ostavljamo puno praznog prostora s desne strane. Lagano štivo obično je bez stupaca, ali ako ih koristimo, moramo ih odvojiti jedno od drugog. Između redaka treba biti razmak od 1,5 točaka. Također bi trebalo biti više razmaka između pasusa. Simboli i posebni znakovi teško se čitaju. To su: crtice (-), navodnici («») i (&), ili (/). Radi lakšeg čitanja, navodnici su izostavljeni, a doslovni govor je napisan podebljanim slovima. Ostali likovi su napisani riječima. Ne pišemo fusnote, već stvari objašnjavamo u samom tekstu. Objašnjavamo tablice i grafikone. Pozadina mora biti takova da su tekst ili slova jasno vidljivi. Pozadina krem boje je najbolja. Papir ne smije blještati. Ne stavljamo slike ili uzorke na pozadinu [4].

Slike

Lagano štivo koristi mnogo slika koje dodate na desnu stranu teksta. To mogu biti fotografije, crteži ili znakovi (piktogrami). Koristimo samo jednu vrstu slike, koja uvijek mora pokazati što je napisano u tekstu. Na slikama ne bi trebalo biti previše stvari. Slike moraju biti jasne, mogu biti u boji ili crno-bijele. Uvijek moramo pitati čitatelje što vide na slici [4].

2.2. USPOREDBA DIJELA TEKSTA "CRVENKAPICA" NAPISANOG KAO LAGANO ŠTIVO I ORIGINALNO

<p>Nekada je živjela djevojčica. Svi su je voljeli. Najviše ju je voljela baka. Jednog dana dala joj je crvenu kapicu. Djevojčici se je jako svidjela. Uvijek ju je nosila pa su je svi zvali Crvenkapica. Jednog dana se je baka razboljela. Crvenkapica je krenula odnijeti joj kolač od oraha i vino. Majka joj je rekla da ide ravno svojoj baki. Crvenkapica je sreća vuka u šumi. Nije znala da je zao.</p>	<p>Nekada je živjela mala djevojčica. Bila je toliko slatka da su se svi zaljubili u nju na prvi pogled. Od svih ljudi na ovom svijetu, baka ju je najviše voljela. Nije bilo stvari koje ne bih učinila za nju. Jednog dana dala joj je baršunastu crvenu kapicu. Ona se je djevojčici toliko svidjela da ju je nosila gdje god je išla. Zato su je svi zvali Crvenkapica. Jednog dana majka joj je rekla: "Slušaj, Crvenkapico. Evo ti komad kolača od oraha i boca vina, odnesi baki. Jako je bolesna i slaba. To će je ojačati. Ali požuri, da te vrućina ne sustigne. Hodaj pažljivo i tiho. Iznad svega pazi da ne skrećeš s puta da ne padneš i ne razbiješ bocu, jer tada baka neće dobiti ništa. Kada uđeš u sobu, ne zaboravi reći: "Dobro jutro" i ne provjeravaj svaki kutak prije nego što to učiniš." "Bit ću oprezna", obećala joj je Crvenkapica. Baka je živjela duboko u šumi, dobar sat hoda. Kad je Crvenkapica ušla u šumu, vuk je zakoračio prema njoj. Kako Crvenkapica nikada nije sreća vuka i nije znala koliko je ova zvijer zla i lukava, nije se je nimalo bojala. - Zdravo, Crvenkapico - reče vuk. - Hvala lijepa, ljubazni vuko. - Kamo ćeš tako rano, Crvenkapico? - idem baki. - Što nosiš u košari? "Kolač od oraha i vino,</p>
---	--

Vuk ju je upitao kamo ide.
Crvenkapica mu je rekla da ide
bolesnoj baki koja živi u šumi,
ispod tri hrasta.

mama je jučer ispekla. Jadna bolesna baka dobit
će nešto dobro za jelo, da oajača.” – Gdje ti živi
baka? “Dobar sat hoda duboko u šumi. Kuća joj
stoji pod tri hrasta, a naokolo raste lijeska. Sigurno
ste je već vidjeli - odgovorila je Crvenkapica.

Vidimo da je razlika u zapisu velika. Iako je sadržaj priče napisan kraće i lakše, ipak će je svladati slabiji čitatelji. Na isti sam način zapisala još više bajki o kojima razgovaramo u 1. razredu.

3. ZAKLJUČAK

U razredu u kojem predajem imam dosta djece koja imaju status stranca. Kod njih svakodnevno primjećujem koliko bi željeli aktivno sudjelovati, ali im je znanje slovenskog jezika prilično slabo. Provela sam dosta vremena tražeći informacije i upute kako pomoći takovoj djeci. Onda sam naišla na članak o laganom štivu. Za mene je to bio novi koncept, pa sam ga htjela isprobati prvo u dopunskoj, a kasnije i redovnoj nastavi. Otkrila sam da čitanje može biti vrlo učinkovito u prvom razredu, ali je sigurno još učinkovitije u višim razredima, gdje učenici već znaju čitati automatski. Također sam koristila metodu laganog štiva na školskim satima posvećenim akciji »značka za čitanje«. Učenici koji imaju status stranaca jako su željeli slušati i čitati knjige, ali čitanje je bilo prezahtjevno za njih i njihove roditelje, jer djeca gotovo ništa nisu zapamtili. Na roditeljskom sastanku sam roditeljima predložila, da učenicima bajke mogu čitati i ja. Stoga sam sadržaje bajki napisala u obliku laganog štiva. Na taj su se način i ova djeca mogla uključiti u akciju »značka za čitanje«.. Metoda laganog štiva vrlo je korisna za sve učenike, jer uz ovu metodu uče izvlačiti bitne informacije. Na taj način učenici postaju samostalniji i sigurniji u svoj rad. Ujedno ćemo pomoći i roditeljima koji se često osjećaju vrlo nemoćnima u obilju informacija koje njihova djeca trebaju znati.

4.LITERATURA

- [1.] Deklaracija o pravu europskih građana na pismenost: preuzeto 15.3.2022., na web adresi: <https://www.schooleducationgateway.eu/sl/pub/viewpoints/experts/the-european-declaration-of-li.htm>,
- [2.] Haramija D., Knapp T. Lako se čita. Laganije štivo za profesionalce. Podgorje kod Slovenj Gradeca. Institut RISA, 2019. Preuzeto 15.3.2022 na web adresi: <http://www.lahkojebrati.si/>
- [3.] Haramija D., Knapp T. Lako se čita. Savjeti za čitanje na slovenskom. Uvod. Podgorje kod Slovenj Gradeca. Institut RISA, 2019. Preuzeto 15.3.2022 na web adresi: <http://www.lahkojebrati.si>
- [4.] Haramija D., Knapp T. Lako se čita. Savjeti za čitanje na slovenskom. Pravila. Podgorje kod Slovenj Gradeca. Institut RISA, 2019. Preuzeto 15.3.2022 na web adresi: <http://www.lahkojebrati.si/>